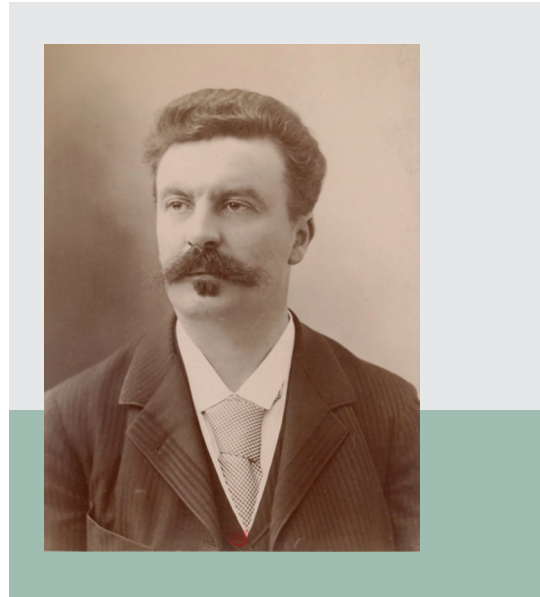

Արտասահմանյան գրականություն

ԳԻ ԴԸ ՄՈՊԱՍԱՆ

(1850 -1893)

19-րդ դարի ֆրանսիացի գրող է՝ հայտնի իր պատմվածքներով, բայց նա նաև մի քանի վեպերի հեղինակ է: Նա հետևեց ֆրանսիական նատուրալիզմի գեղագիտական հոսանքին:

Մանկությունից՝ մոր ազդեցության տակ, հակված էր նամակների: Նա սկսեց ուսումնասիրել իրավագիտություն, բայց երբ սկսվեց ֆրանկո-պրուսական հակամարտությունը, գրանցվեց որպես կամավոր: Դրանից հետո նա աշխատանք է ստանում Հանրային հրահանգների նախարարությունում:

Վաղ տարիքից Մոպասանը հայտնաբերեց, որ ինքը տառապում է անբուժելի հիվանդությամբ: Չնայած դրան, նա երբեք չի ցանկացել բուժվել: Որոշ աղբյուրներ պնդում են, որ հեղինակը շատ անառակ է եղել Փարիզում՝ իր պատանեկության տարիներին:

Նրա գրական հաջողությունը գրանցվեց 1880-ին՝ «Boulé de suif» հրատարակմամբ, այդ ժամանակից ի վեր Մոպասանը հրաժարվեց Հանրային հրահանգների նախարարությունում իր աշխատանքից և ամբողջովին նվիրվեց գրավոր աշխատանքին: Նա տպագրվում էր ժամանակի տարբեր ամսագրերում և թերթերում:

Գի դը Մոպասանը շատ բեղուն հեղինակ էր, տասներեք տարվա ընթացքում, երբ նա իրականացրեց իր գրական աշխատանքը, տպագրեց մոտ 300 պատմվածք, վեց վեպ, բանաստեղծությունների գիրք և մի քանի ճանապարհորդական ուղեցույց:

Մոպասանի ստեղծագործության կրկնվող թեմաները դարասկզբին ֆրանսիական կյանքի ռենտգեն հետազոտությունն էին: Դրանց թվում են ֆրանկո-պրուսական պատերազմը, նորմանդական ճամբարները, բյուրոկրատիան, կյանքը Փարիզում և երկրում սոցիալական տարբեր խավերի խնդիրները:

Նրա գրական աշխատանքը ռգեշնչել է կինոյի և թատրոնի բազմաթիվ աշխատանքներ ստեղծելու, հատկապես ֆրանսիացիների և իսպանացիների շրջանում: Աուդիովիզուալ աշխատանքներ են տարվել նաև Գի դը Մոպասանի սեփական կյանքի վերաբերյալ:

Կենսագրությունը

▶ Վաղ տարիները

Անրի Ռենե Ալբերտ Գի դը Մոպասանը ծնվել է 1850 թվականի օգոստոսի 5-ին Միրոմենսիլ ամրոցում, որը գտնվում է Դիվայեի մոտակայքում գտնվող Տուրվիլ-սյուր-Արկես քաղաքում: Կա մի տեսակետ, որը թույլ է տալիս ենթադրել, որ նա ծնվել է Ֆեչամպում՝ Բուտ-Մենտեում: Այնուամենայնիվ, առաջինը, ընդհանուր առմամբ, ընդունված է, քանի որ այն հաստատվում է նրա ծննդյան վկայականով և իր սեփական մոր վկայությամբ:

Նա Գուստավ դը Մոպասանի և Լորե լե Պոետևիկի երեխաներից ավագն էր՝ երկուսն էլ նորմանդական բուրժուական ընտանիքներից: Ընտանիքի հաջորդ որդին ծնվել է 1856 թվականին և ստացել է էրվե անունը:

1846 թվականին, ամուսնանալուց հետո, Գի դը Մոպասանի հայրը դիմել է քաղաքացիական դատարան՝ իր ազգանվան մեջ «de» մասնիկը օգտագործելու թույլտվություն ստանալու համար, որը Ֆրանսիայում նշանակում է այն կրող անհատի ազնվական ծագումը:

Մոպասանի ծնողները օրինականորեն բաժանվեցին, երբ նա 11 տարեկան էր: Երկու որդիները մնացին իրենց մոր հետ, իսկ հայրը կապված չէր նրանց հետ կամ մտահոգված չէր տղաների հետ սերտ հարաբերությունների պահպանմամբ:

Մոտավորապես այս շրջանում Լորե լե Պոետևիկը իր երեխաներին ծանոթացրեց նամակներին: Երբ նա դարձավ 13 տարեկան, Գի դը Մոպասանին եղբոր հետ միասին ուղարկեցին սովորելու մասնավոր սեմինարիայում:

Հոգնած լինելով կրոնական ուսմունքներից՝ Մոպասանը ստիպեց, որ իրեն դիտավորյալ վտարեն այս քոլեջից և ավարտեց ուսումը Ռուանի Պիեռ-Կորնելյ ճեմարանում:

Գի դե Մոպասանը իրավագիտության ուսումը սկսել է Փարիզում՝ 1869 թվականին, երբ դեռ 19 տարեկան էր: Բայց նա ստիպված էր ընդհատել ուսումը, երբ սկսվեց ֆրանկո-պրուսական պատերազմը, քանի որ կամավոր մասնակցեց այդ հակամարտությանը:

Սկզբում նրան որպես զինվոր ուղարկեցին ռազմաճակատ: Ավելի ուշ, հոր խնդրանքով, նրան տեղափոխեցին զորանոց: Այս անգամ ձեռք բերած փորձառությունները ապագա գրողի համար նյութ դարձան և ոգեշնչում էին պատմությունների համար:

Երբ նա 1871-ի հուլիսին վերադարձավ Փարիզ, նրա ընկերությունը միավորվեց Գուստավ Ֆլոբերի հետ:

Չնայած բյուրոկրատիայի սիրահար չլինելուն՝ Մոպասանը հաջողությամբ ծառայել է տարբեր պաշտոններում և նույնիսկ տարբեր պաշտոններ ստացել՝ որպես քաղծառայող:

► Գրական սկիզբը

Գուստավ Ֆլոբերը Գի դը Մոպասանին ճանաչում էր դեռ փոքր տարիքից՝ մոր պնդմամբ: Ալֆրեդ լե Պոետսինը՝ Լորեի եղբայրը, իր կյանքի ընթացքում սրբադասված գրողի մեծ ընկերն էր, և նա պահպանում էր նրանց բարեկամությունն ու ջերմությունը:

Երբ Մոպասանը սկսեց գրել, Ֆլոբերը համաձայնեց նրան ունենալ որպես ուսանող, քանի որ նրանք հաճախ էին հանդիպում, և Ֆլոբերն ուղղում էր տղայի աշխատանքը, բացի այդ, նրան խորհուրդներ ու առաջնորդություն էր տալիս իր գրություններում:

Նրանք երկուսն էլ եղել են առանձնացած ծնողներ ունեցող ընտանիքներից, և նրանց պատմությունների նմանությունն ամուր կապ է ստեղծել երկու հեղինակների միջև: Հեղինակի միջոցով տիկին Բովարի Մոպասանը հանդիպեց փարիզյան գրական ասպարեզի, հատկապես նատուրալիզմի հայտնի գրողների, ինչպիսիք են Էդմոնդ Գոնկուրը, Հենրի Զեյմսը, Էմիլ Զոլան և նաև ռուս արձակագիր Իվան Տուրգենևը:

Ֆլոբերի խնամակալության տակ նա գրում է որոշ պատմություններ, որոնք տպագրում է փոքր ամսագրերում՝ կեղծանուններով, ինչպիսիք են «Հատված ձեռքը» (1875), որը նա ստորագրել է որպես Յոզեֆ Պրունիեր: Հաջորդ տարի նա գրել է բանաստեղծությունների շարք՝ Գի դը Վալմոնտի անունով:

► Գրական ստեղծագործությունը

Գրական ասպարեզ նրա մեծ մուտքն ապահովեց «Boule de suif» («Գիր գնդիկ») պատմությունը, որը լույս է տեսել 1880 թվականին՝ իր ընկերոջ՝ Գուստավ Ֆլոբերի մահից մեկ ամիս առաջ:

Այս պատմությունը հայտնվեց մի հաղորդագրության մեջ, որը կոչվում է «Les Soirées de Médan», որում հավաքվել էին ֆրանս-պրուսական պատերազմի 6 նատուրալիստական պատմություններ: Իր տեքստում Մոպասանը ցույց տվեց ֆրանսիական հասարակության վերաբերմունքը պատերազմի նկատմամբ:

Հաջորդ տարի նա հրատարակեց պատմվածքների իր առաջին հատորը, որը վերնագրեց «Maison Tellier»-ը: 1882-ին հայտնվեց «Maupassant»-ի պատմությունների երկրորդ ժողովածուն, որն անվանվեց «Mademoiselle Fifi»:

1880-ականները շատ արդյունավետ ժամանակաշրջան էին Գի դը Մոպասանի համար, նա հրատարակել է ավելի քան 300 պատմվածք և վեց վեպ: Նրա աշխատանքը բարձր գնահատվեց և սպառվեց, և նա մեծաթիվ գործեր ստեղծեց, ուստի այդ ընթացքում մի փոքր կարողություն կուտակեց:

Գի դը Մոպասանը մահացավ 1893 թվականի հուլիսի 6-ին Ֆրանսիայի Պասի քաղաքում: Իր 43-րդ տարեդարձից մեկ ամիս առաջ հեղինակը տառապել էր նոպաներից:

ՊԻԵՈՈ

Տիկին Լեֆևրը գյուղում ապրող այրի էր, այն կիսագեղջուկ կանանցից, որոնք կրում են ժապավեններ և անճաշակ գլխարկներ, որոնք սեթևեթում են խոսելիս, հասարակության մեջ երևում են հոյակապ կեցվածքով՝ թաքցնելով իրենց անմշակ ու հավակնոտ հոգին ծիծաղելի և գունազեղ արտաքինի տակ, ինչպես թաքցնում են իրենց կարմիր, կոպիտ ձեռքերը կոշտ մետաքսե ձեռնոցներով: Նրա աղախինը՝ Ռոզը, ազնիվ, պարզ գեղջկուհի էր: Երկուսով ապրում էին կանաչ պատուհաններով փոքրիկ տանը՝ Նորմանդիայում՝ Կո երկրամասի կենտրոնում:

Տան առջևում ունեին փոքրիկ այգի, որտեղ մի քանի բանջարեղեն էին մշակում: Մի գիշեր տիկին Լեֆևրի տանը գողություն եղավ. տասներկու սոխ էին գողացել: Հենց որ Ռոզը նկատեց գողությունը, վազքով գնաց զգուշացնելու տանտիրուհուն, որը բրոյա կիսաշրջագեստով ներքև իջավ:

Իրական սարսափ էր. գողություն էր եղել տիկին Լեֆևրի տանը, նշանակում է՝ երկրում գողություն էին անում, և գողերը կարող էին վերադառնալ: Երկուսով գնում էին ոտնահետքերը, զրուցում, ինչ-ինչ ենթադրություններ անում. «Այստեղով են անցել. պատի վրայով թռել են մարգի վրա»:

Սարսափում էին եկող օրերի համար: Այլևս հանգիստ չէին քնի: Գողության լուրը տարածվեց քաղաքով մեկ: Հարևանները եկան, ամեն մեկն իր հերթին կարծիք հայտնեց, իսկ կանայք ամեն նոր եկողի հետ կիսվում էին իրենց մտքերով: Մոտ ապրող մի ագարակատեր խորհուրդ տվեց.

«Շուն պահեք»: Աստված վկա, իսկապես պիտի շուն պահեին, որը կհաչար հենց միայն արթնացնելու համար: Ոչ շատ մեծ շուն, թե չէ լրիվ կվերացներ իրենց հասանելիք սնունդը: Հենց բոլորը գնացին, տիկին Լեֆևրը երկար մտածեց շուն պահելու մասին: Նա հազար ու մի առարկություն էր բերում՝ սարսափած շան համար նախատեսված ամանից, որի մեջ միշտ կերակուր պիտի լիներ. նա պատկանում էր գեղջուկ կանանց կծծի դասին, որոնք գրպանում միշտ ցենտեր են պահում՝ ցուցադրաբար ողորմություն տալու համար փողոցում հանդիպող աղքատներին կամ մասնակցելու եկեղեցու կիրակնօրյա դրամահավաքին:

Ռոզը, որ այդքան սիրում էր կենդանիներին, իր փաստարկները հմտորեն ներկայացրեց: Ռոզվեց, որ շուն էին պահելու, մի փոքրիկ շուն: Սկսեցին փնտրել, բայց միայն մեծ շներ էին հանդիպում, այնպիսիները, որոնք կուլ կտային ապուրը մի շնչով: Ռոլիկի նպարավաճառն ուներ մի շուն, բայց պահանջում

էր, որ վճարեն երկու ֆրանկ՝ շանը պահելու ծախսերը հոգալու համար: Տիկին Լեֆերը հայտարարեց, որ պատրաստ կերակրել փոքրիկ շնիկի, բայց հաստատ չէր գնի:

Հացավաճառը, որ տեղյակ էր անցուդարձից, իր իսկ մեքենայով մի առավոտ բերեց փոքր դեղին շուն, գրեթե առանց թաթերի՝ կոկորդիլոսի մարմնով, աղվեսի գլխով, պոչն էլ՝ իսկական փետրափունջ՝ իր ողջ մարմնի մեծությամբ: Մի հաճախորդ ուզել էր ազատվել կենդանուց: Տիկին Լեֆերին դուր եկավ այս զազրելի շնիկը, որը գրեթե արժեք չուներ: Ռոզը համբուրեց կենդանուն, հետո հարցրեց անունը. Պիեռո: Պիեռոյին տեղավորեցին օճառի հին արկղի մեջ, այնուհետև ջուր տվին խմելու: Խմեց: Մի կտոր հաց էլ տվին. կերավ: Տիկին Լեֆերը, որ արդեն անհանգստանում էր, գլխով մի միտք անցկացրեց. «Երբ արդեն վարժվի տանը, նրան ազատ թողնենք. ուտելու բան կճարի քաղաքում թափառելով»: Նրան իրապես ազատ թողեցին, սակայն նա այդպես էլ սոված մնաց:

Պիեռոն հաչում էր միմիայն օրվա կերակուրը պահանջելիս, այն էլ ինչ ուժգին էր հաչում: Բոլորի մուտքն այգի թույլատրված էր, իսկ շունն ամեն նոր եկողին մոտենում էր, որ իրեն շոյեն, և բացարձակ լուռ էր մնում:

Տիկին Լեֆերը սովորել էր կենդանուն, նույնիսկ սկսել էր սիրել՝ իր ֆրիկո ճաշի սոուսի մեջ թաթախված հացից բաժին հանելով նրան: Նա վայրկյան անգամ չէր մտածել, թե որքան հարկ պիտի վճարի, և երբ հայտնեցին ութ ֆրանկի մասին, քիչ մնաց՝ ուշաթափվեր. Ռիթ ֆրանկ այս քոսոտ շան համար, որն առանձապես հաշել էր չգիտեր:

Անմիջապես որոշվեց, որ Պիեռոյից ազատվելու են, սակայն մոտակայքում ապրողները հրաժարվեցին նրան պահել: Մնում էր միայն շնիկին նետել կրակավով լեցուն հանքահորը:

Դա էր այն բոլոր շների ճակատագիրը, որոնցից ցանկանում էին ազատվել:

Մի մեծ դաշտի մեջտեղում երևում է քողտիկի նման մի բան, դե, ծղոտե ցածր տանիք: Դա մուտքն է մի մեծ հորի, որ իջնում է քսան մետր խորությամբ հողի տակ՝ հասնելով հանքերի երկար շարքերի:

Տարեկան մեկ անգամ իջնում են այս փոսը, երբ հողը պիտի կրակավով պարարտացնեն:

Մնացած ժամանակ այս հորը ծառայում է որպես դատապարտված շների գերեզման: Հաճախ, երբ անցնում են հորի կողքով, տենչագին ոռնոցներ, կատաղած ու հուսահատ հաչոցներ, աղեկտուր ձայներ են հասնում ականջիդ: Որտորդների և հովիվների շները սարսափահար փախուստ են տալիս հառաչներով

լի այս փոսից: Իսկ թե կռանաս, ահավոր նեխած հոտ կառնես:

Սարսափելի դրամաներ են ավարտվում այդտեղ՝ սովերում: Երբ մի շուն հոգեվարքի մեջ է լինում՝ տասը-տասներկու օր շարունակ այդ փոսի մեջ սնվելով իրենից առաջ եկած շների կեղտոտ կերակուրի մնացորդներով, մի նոր կենդանի՝ ավելի մեծ և դիմացկուն, անմիջապես հաջորդում է: Բոլոր շներն այդտեղ միայնակ են՝ սովամահ ու կայծկլտուն աչքերով: Իրար հետևում են անհանգստացած, իսկ երբ սովը նրանց խեղդում է, երկարատև կատաղի պայքարից հետո ամենաուժեղը ուտում է ամենաթույլին:

Երբ որոշվեց Պիեռոյի հետ նույն կերպ վարվել, սկսեցին կատարածու փնտրել: Մեկը, ով քաղհանում էր հողը, ծառայության համար տասը սու պահանջեց: Տիկին Լեֆերի համար այդ գինն անպատկերացելի էր: Հարևանի հովիվը համաձայնում էր ի կատար ածել գործն ընդամենը հինգ սուով: Բայց տիկին Լեֆերի համար այդ գումարն էլ էր շատ: Ռոզը նկատեց, թե ավելի լավ կլիներ, որ իրենք իրենց ձեռքով տանեին Պիեռոյին. այդպես ճանապարհին իր հետ կոպիտ չէին վարվի, և շունն էլ գլխի չէր ընկնի իր ճակատագրի մասին: Տիկին Լեֆերը և Ռոզը որոշեցին գիշերով ճամփա ընկնել: Այդ երեկո կենդանուն տվեցին համեղ ապուր՝ մի մատ կարագով: Մինչև վերջ կերավ, և քանի դեռ պոչն էր շարժում, Ռոզը նրան առավ իր գոգնոցի մեջ: Նրանք գնում էին մարգագետնի միջով արագ քայլերով, ավազակների նման: Շուտով նկատեցին հորանը և մոտեցան: Տիկին Լեֆերը կռացավ՝ լսելու. արդյոք որևէ գազան չէր հառաչում: Քար լռություն. Պիեռոն մենակ կլիներ: Այնուհետև Ռոզը լաց լինելով գրկեց Պիեռոյին և նետեց փոսը: Երկուսով ականջ դրին. լավեց խուլ դրմփոց, վիրավորված կենդանու աղետոտ հառաչանք՝ լի ցավազին ճիչերով. շունն անհույս աղերսում էր՝ գլուխը վեր հանած: Խղճահարությունը, սարսափը, անբացատրելի վախը պատեցին տիկին Լեֆերին և Ռոզին, որոնք տեղնուտեղը փախան: Քանի որ Ռոզն ավելի արագ էր վազում, տանտիրուհին հետևից գոռում էր. «Սպասեք, Ռոզ, սպասեք»: Գիշերը լի էր սարսափելի մղձավանջներով: Տիկին Լեֆերը երազում տեսնում էր, թե ինչպես է սեղանի շուրջը նստում և ապուրի ամանը բացելով՝ տեսնում Պիեռոյին, որը ցատկում և կծում է իրեն: Տիկին Լեֆերը քնից վեր թռավ և կարծես նորից լսեց շան հաչոցը, ականջ դրեց. ոչ, սխալվել էր: Վերստին քուն մտնելով՝ այս անգամ երազում տեսավ անծայր ճանապարհ, որով գնալիս հենց ճամփի մեջտեղում գտնում է ագարակատիրոջ լքված զամբյուղ: Այդ զամբյուղը նրան վախեցնում է: Վերջիվերջո բացում է զամբյուղը, Պիեռոն բռնում է ձեռքից և այլևս բաց չի թողնում: Իր հետ տանում է ձեռքից կախված շանը՝ պոչը սեղմված:

Լույսը բացվելուն պես տիկին Լեֆևրը խենթի պես վեր թռավ և գնաց հանքափորի մոտ: Պիեռոն հաչում էր. նա հաչացել էր ողջ գիշեր: Տիկին Լեֆևրը սկսեց հեկեկալ և հազար ու մի քնքուշ բառերով կանչել կենդանուն: Պիեռոն արձագանքեց շան ձայնին հատուկ քաղցր ելևէջներով: Այդ պահին տիկին Լեֆևրը ուզեց նրան տեսնել՝ ինքն իրեն խոսք տալով մինչև կյանքի վերջը երջանիկ դարձնել շանը, վազեց հանքափորի մոտ, որ կրակավ էր ջարդում, և պատմեց իր դեպքը: Մարդը լուռ լսելով՝ ասաց հետևյալը՝ չորս ֆրանկի դիմաց կստանաք ձեր կենդանուն: Տիկին Լեֆևրը տեղից վեր թռավ, իր միջի ցավն էլ հոդս ցնդեց: Չորս ֆրանկ, գժվե՞լ եք, ինչ է: Մարդն էլ պատասխանեց.

– Տիկին, բա ի՞նչ էիք ուզում, պարաններս, բռնակներս պիտի բերեմ, տղայիս հետ իջնեմ հանք, դեռ որ մի հատ էլ ձեր շունն ինձ կծի... ուրեմն չնետեիք: Տիկին Լեֆևրը զայրացած ետ դարձավ. չորս ֆրանկ: Տուն դառնալուն պես Ռոզին պատմեց հանքափորի հավակնությունների մասին: Վերջինս պատասխանեց. «Տիկին, չորս ֆրանկ, դա մեծ գումար է»,– իսկ հետո ավելացրեց. «Իսկ եթե խեղճ կենդանուն ուտելու բան գցենք, այդպես գոնե չի սատկի»: Տանտիրուհուն շատ ուրախացրեց Ռոզի ասածը, և նա ուրախությամբ համաձայնեց: Ահա նրանք մեկնում են մի մեծ կտոր կարագ-հացով: Կտրեցին մասերի, որոնք մեկը մյուսի հետևից նետում էին փոսը՝ խոսելով Պիեռոյի հետ: Հենց որ մի կտորն ավարտում էր, հաչում էր, որպեսզի մեկ այլ կտոր ստանար: Նրանք վերադարձան երեկոյան, հաջորդ օրը նույնպես գնացին. նույնը կրկնվեց օրեր շարունակ: Ճամփորդության էր վերածվել այս արարողակարգը: Օրական գնում էին մեկ անգամ: Բայց մի առավոտ, հացի առաջին կտորը նետելու պահին, ուժգին հաչոց լսեցին հորի միջից: Այսինքն՝ մեկ այլ շուն էլ կար այնտեղ, ավելի մեծը: Ռոզը ճչաց. «Պիեռո՛», իսկ շունն ի պատասխան հաչաց: Սկսեցին կերակուր նետել, բայց ամեն անգամ նրանց ականջին էին հասնում սարսափելի պայքարի բռնված Պիեռոյի աղերսագին ձայները, որին կծում էր մյուս շունն ու ուտում ամենը՝ լինելով ավելի ուժեղ: Չուր էին կանայք գոռում. «Պիեռո՛, սա քեզ համար է»: Պիեռոյին, բնականաբար, ոչինչ չէր հասնում: Երկու կանայք շփոթված միմյանց էին նայում, իսկ տիկին Լեֆևրը դառնագին ավելացրեց. «Ես չեմ կարող կերակրել բոլոր շներին, որոնց այստեղ են նետում: Պետք է ետ կանգնենք»: Եվ սարսափելով այն մտքից, որ բոլոր ողջ շներն իր հաշվին են ապրում՝ տիկին Լեֆևրը հեռացավ՝ իր հետ տանելով այն մի կտոր հացը, որը սկսեց ճանապարհին ուտել: Ռոզը հետևեց տանտիրուհուն՝ կապույտ գոգնոցի ծայրով մաքրելով աչքերից հոսող արցունքները:

Թարգմանությունը ֆրանսերենից՝ Էվրիկա Երիցյանի

Մի ընտանիքի դիմանկար

Հանդիպելու էի ընկերոջս՝ Սիմոն Ռադևենին, որին տասնհինգ տարի չէի տեսել: Ժամանակին լավագույն ընկերս էր եղել՝ մտքի ընկեր, որի հետ կիսում ես հանդարտ և ուրախ երկար երեկոները, որին անվերապահ վստահում ես, որի հետ զրուցելով գտնում ես հազվագյուտ սուր մտքեր, որոնք ծնունդ են առնում մարդու բանականությանը շունչ տվող երկկողմանի համակրանքից:

Տարիներ շարունակ ոչ մի բան չէի քաջաբանել: Ապրել, ճանապարհորդել, մտորել, երազել էինք միասին, սիրել էինք միևնույն բաները նույն սիրով, հիացել էինք նույն գրքերով, հասկացել նույն ստեղծագործությունները, նույն դողքն ունեինք նույն բանից, այնքան հաճախ էինք ծիծաղել նույն մարդկանց վրա, որ մի հայացքից իրար լրիվ հասկանում էինք:

Հետո նա ամուսնացել էր մեկի հետ, որը պրովինցիայից Փարիզ էր հասել՝ նշանած փնտրելու: Փոքրիկ շիկահերը՝ նիհարավուն, անփույթ շարժումով, բաց գույնի աչքերով, բայց և դատարկ հայացքով, խոսքի բարձր ու հիմար տոնով, նման հարյուր հազարավոր տիկնիկների, որոնց հետ ամուսնանում են հենց միայն ամուսնանալու համար, ինչպես էր հաջողացրել գրավել խելացի ու բարեկիրթ տղային:

Մարդ նման բաները կհասկանամ: Անկասկած, ընկերս երջանկության հույս էր ունեցել՝ պարզ երջանկության, մեղմ և երկարատև, բարի, քնքուշ ու հավատարիմ կնոջ գրկում: Եվ այդ ամենը տեսել էր բաց գույնի մազերով հենց այս աղջնակի պարզ հայացքի մեջ:

Ընկերոջս մտքով չէր էլ անցել, որ կյանքով լի մարդու վրա մեկեն հոգնություն է իջնում, երբ հանդիպում է հիմարության. միայն թե չհիմարանա ոչինչ չհասկանալու աստիճան:

Ինչպիսին էի տեսնելու նրան: Նույնքան աշխույժ, հոգով լիքը, խանդավառված, թե՛ պրովինցիալ կյանքից բեզարած: Տասնհինգ տարիները կարող են և մարդուն փոխել:

Գնացքը կանգ առավ փոքրիկ կայարանում: Վազոնից իջնելիս մի գեր, հաստափոր մարդ՝ կարմիր այտերով, դեպի ինձ էր գալիս՝ ձեռքերը լայն բացած.

-Ժո՛րժ:

Գրկեցի ընկերոջս, բայց որչափ անճանաչելի էր: Հետո ապուշ կտրած շշնջացի.

-Չես նիհարել, հը՛:

Հարցիս ծիծաղով արձագանքեց.

-Իսկ ինչ էիր ուզում: Լավ կյանք, լի սեղաններ, լավ անցկացրած գիշերներ: Ուտել և քնել. սա է իմ ողջ ապրելաձևը:

Ուշադիր նրան նայեցի՝ լայն դեմքի մեջ փնտրելով ինձ ծանոթ ու սիրելի գծեր: Աչքերի գծագրությունն ասես չէր փոխվել, բայց հայացքն էլ նույնը չէր. ինքս ինձ ասում էի. «Թե իսկապես հայացքը մարդու միտքն է արտացոլում, սրա հայացքը նույնը չէ »:

Այնուամենայնիվ, աչքերն ընկերասիրությամբ էին շողում: Ու դրա հետ մեկտեղ էլ չկար խելացի հայացքը, որ խոսքից էլ ավելի միտքն է արտահայտում:

- Էս էլ երկու մեծ զավակներս:

Մի տասնչորսամյա աղջիկ՝ կնոջ կերպարանքով, և մի տասներեքամյա տղա՝ քրեջի համազգեստով, ամաչելով առաջ եկան:

-Քոնն են,-շնչացի:

-Դե, այո,-ծիծաղելով պատասխանեց նա:

-Քանի՞ երեխա ունես:

-Հինգ: Երեքը տանն են:

Պատասխանեց հպարտությամբ, գոհունակությամբ, ասես հաղթանակած, իսկ ես համակված էի խոր խղճահարությամբ, որին գումարվում էր որոշակի արհամարհանք գոռոզամիտ, բայց և միամիտ մարդու հանդեպ, ով իր արվարձանային տանը, ինչպես նապաստակը վանդակում, գիշերային ժամերին միայն երեխաներ ունենալու մասին էր մտածում:

Նստեցի մեքենան, որ հենց ինքն էր վարում, և ահա մենք քաղաքի մեջ ենք՝ տխուր, անգույն, քուն մտած քաղաքի, որտեղ ոչինչ չէր շարժվում, միայն մի քանի շուն ու մի քանի սպասուհի:

Պատահում էր, որ խանութպաններ գլխարկները հանեին նրան ողջունելու համար, այդժամ Սիմոնը նրանց ողջունում էր՝ պարտադիր նշելով նրանց անունները՝ անկասկած, ինձ ապացուցելու, որ ճանաչում է բոլոր բնակիչներին անուն առ անուն: Միգուցե ընկերս մտածում էր պատգամավոր դառնալու մասին, ինչը, գուցե, արվարձանային կյանքի տաղտուկի մեջ թաղված նրա միակ երագանքն էր:

Արագ անցանք քաղաքի միջով, և մեքենան մտավ պարտեզ, որ զբոսայգի դառնալու հավակնություններ ուներ, այնուհետև կանգ առավ փոքր աշտարակներով տան առջև, որն էլ, իր հերթին, դրյակի էր փորձում նմանվել:

-Սա էլ իմ կացարանը,- ասաց Սիմոնը՝ հաճոյախոսություն ստանալու ակնկալիքով:

-Հիանալի է,-պատասխանեցի:

Տան շեմին մի կին հայտնվեց. զարդարվել էր հատուկ այցի համար, հարդարվել էր, նույնիսկ արտահայտություններ էր նախապատրաստել: Բայց այլևս նույն շիկահեր և գունատ աղջնակը չէր, ում տեսել էի եկեղեցում տասնհինգ տարի առաջ:

Անճաշակ հագուկապով կին, այն կանանցից մեկը, որոնց տարիքը դժվար է որոշել, առանց բնավորության, հմայքից ու մտքից զուրկ, առանց կանացիության նշույլի: Մայր էր նա, սովորական գիրուկ մայր, երեխայի տեր, թխսկան հավի կյանքով ապրող, որի ողջ միտքը զբաղված էր միայն երեխաներով և խոհանոցային գրքույկով:

-Բարով եք եկել,-ասաց նա,-և ես մտա նախասրահ, որտեղ երեք մանչ՝ կողք կողքի շարված ըստ հասակի, հիշեցնում էին հրշեջների՝ քաղաքապետին ներկայանալիս:

-Սրանք էլ մյուս երեխաներն են:

-Ժան, Սոֆի և Գոնտրան,-անուն առ անուն նշեց Սիմոնը՝ շողշողալով:

Հյուրասրահի դուռը բաց էր: Երբ ներս մտա, բազկաթոռի խորքում շարժում նկատեցի. անդամալույծ ծերունի էր:

Առաջ գալով՝ Տիկին Ռադենեն ասաց.

-Պապս է: Ութսունյոթ տարեկան:

Հետո մոտենալով ծերունուն՝ գոռաց.

-Սիմոնի ընկերներից է, հայրիկ:

Ծերունին ջանքեր էր գործադրում՝ ինձ բարև ասելու, բայց միայն անհասկանալի ձայներ արձակեց՝ թափահարելով ձեռքը:

-Շատ սիրալիր եք, հայրիկ,-ասացի և ընկա աթոռին:

Սիմոնը նոր էր մտել. դեմքին ժպիտ էր նշմարվում:

-Ախ, դու արդեն ծանոթ ես բարի ծերուկին: Ջվարճալի մարդ է, երեխաների զբաղմունքը: Գիտես, սիրելիս, կերակուրների գիտակ է. բոլոր ճաշերին պիտի ներկա գտնվի: Չես էլ կարող պատկերացնել՝ ինչքան էր ուտելու, թե չխանգարեինք: Դու ինքդ կհամոզվես: Էնպես է նայում քաղցրավենիքին, ասես գեղեցիկ օրհորդին նայելիս լինի: Կյանքումդ հանդիպած չես լինի Էսքան զվարճալի մեկին, դե, ինչեր եմ ասում, շուտով ինքդ կտեսնես:

Հետո ինձ ուղեկցեցին իմ սենյակ, որ հարդարանքս ավարտին հասցնեմ, քանի որ ընթրիքի ժամը մոտ էր: Աստիճաններին ոտնաձայներ լսեցի, շրջվեցի՝ ինչ տեսնեմ. բոլոր երեխաները հանդիսավորությամբ գալիս էին հետևիցս իրենց հոր հետ՝ նման պատվի արժանացնելով ինձ:

Սենյակիս պատուհանները նայում էին մարգագետնին. անձայր էր այն, խո-

տերի, ցորենի և վարսակի օվկիանոս. ոչ ծառ, ոչ էլ բլուր: Աչք ծակող տեսարան էր ու տխուր. մատնանշում էր կյանքը, որ գլորել էին այդ տան մեջ:

Ջանգի ձայն լսվեց. ընթրիքի ժամն էր: Աստիճաններով իջա:

Տիկին Ռադենը հանդիսավոր կերպով ձեռքս բռնեց և ինձ ուղեկցեց ճաշասենյակ:

Տան աշխատողը հրում էր ծերունու բազկաթոռը: Հենց ափսեի մոտ հայտնվեց, խեղճ մարդն ազահույթամբ ու անհամբեր սկսեց նայել աղանդերին՝ դժվարությամբ թեքելով գլուխը մի կերակրից մյուսը:

-Հիմա մի լավ զվարճանալու ես,- ձեռքերն իրար շփելով ասաց ընկերս:

Նույն պահին բոլոր երեխաները, հասկանալով, որ կերակուրների գիտակ պապիկի ներկայացման պահն էր հասել, սկսեցին ծիծաղել, իսկ իրենց մայրը միայն ուսերն էր թափ տալիս:

Ընկերս արդեն գոռում էր ծերունու վրա՝ ձեռքերն իբրև խոսնակ օգտագործելով:

-Այսօր երեկոյան ունենք «de la crème au riz»:

Ծերունու կնճռոտ դեմքը լուսավորվեց, իսկ դեմքի խաղը ցույց տվեց, որ հասկացել էր, թե խոսքը ինչի մասին է, ու գոհ էր:

Սկսեցինք ընթրել:

-Նայիր,-չչնջաց Սիմոնը:

Ծերուկին ապուրը դուր չէր գալիս, և հրաժարվում էր ուտել, մինչդեռ հարկադրված էր. պարզվում է, որ ուտելիքը առողջարար էր: Տան աշխատողն էլ ուժով փորձում էր բերանի մեջ խցկել լիքը գդալը, իսկ խեղճն էլ եռանդով փչում էր կույ չտալու համար մսաջուրը, որը թափվում էր սեղանին կամ սեղանակիցների վրա:

Երեխաներն ուրախությունից ցնծում էին, իսկ ընկերս գոհունակ դեմքով շարունակ կրկնում էր.

-Զվարճալի պապիկ է, հը:

Ողջ ճաշի ընթացքում ծերունուն աչքաթող էին արել, քանի որ ապուրից գատ այլ բան չէր ստանում: Հայացքով կույ էր տալիս սեղանին դրված բոլոր կերակրատեսակները և իր դողդոջ ձեռքով փորձում էր դրանց հասնել ու իր կողմը քաշել: Ուտելիքը գրեթե հասանելի տեղում էին դրել, որ տեսնեին մարդու անիմաստ ջանքերը, աչքերը, բերանը, քիթը, որ ձգտում էին դեպի կերակրատեսակները: Ամբողջ ընտանիքը վայելում էր այլանդակ ու անհեթեթ տառապանքը:

Հետո ափսեի մեջ փոքր կտոր էին դնում, որ ուտում էր անհագուրդ՝ էլի մի

նոր բան ստանալու ակնկալիքով:

Երբ հերթը հասավ «riz sucré»-ին, խեղճը նույն ունեցավ: Ուտելու ցանկությունից մեռնում էր:

-Արդեն շատ կերաք,-գոռաց Գոնտրանը: Այլևս ոչինչ չէք ստանա: Բոլորը ձևացրին, որ ոչ մի կտոր չեն տալու նրան:

Ծերուկը սկսեց լաց լինել: Լալիս էր դողալով, ավելի ու ավելի ուժգին, մինչ երեխաները ծիծաղում էին: Վերջապես բերեցին նրա հասանելիք բաժինը, մի փոքր կտոր. առաջին իսկ կտորից հետո կոկորդից ծիծաղաշարժ ձայն դուրս եկավ, և սագի նման պարանոցը ցնցեց:

Կտորն ուտելուց հետո ոտքերով սկսեց հարվածել գետնին՝ էլի մի նոր բան ստանալու ակնկալիքով: Խղճահարությամբ լցված ու տեսնելով տարտարոսյան տառապանքները, ես թախանձագին խնդրեցի ընկերոջս.

-Մի քիչ էլ բրինձ տվեք նրան:

-Ինչեր ես ասում,-չէր դադարում կրկնել Սիմոնը,-իր տարիքում այսքան ուտելը լավ բանի չի բերի:

Լռեցի. մտորում էի ասվածի շուրջ: Ինչ բարոյականություն, տրամաբանություն ու իմաստություն: Այդ տարիքում զրկել ծերունուն միակ հաճույքից՝ իբր անհանգստանալով նրա առողջության համար: Նրա առողջությամբ: Ինչին էր պետք այդ մարդը, որը միայն ավելցուկ էր:

Թե՛ օրերն էին հաշվում խեղճի: Ինչքան էր մնացել. տասը օր, քսան օր, միգուցե հիսուն կամ հարյուր: Ինչի՞ համար էր այս ամենը. հոգ էին տանում, թե՛ ուզում էին՝ ընտանիքը վայելեր նրան տանջելու հաճույքը:

Ծերուկն էս աշխարհում էլ բան չուներ անելու. ինչի՞ համար նրան զրկել իր վերջին ուրախության պահերից. նրան կարելի էր պատճառել այդ ուրախությունը, մինչև կմեռներ:

Թղթախաղից հետո բարձրացա սենյակ. անասելի տխուր էի: Հենվեցի պատուհանին: Ոչինչ չէր լսվում, բացի թեթև, մեղմ ու շատ գեղեցիկ թռչունի մի երգից ինչ-որ տեղ՝ ծառին: Խորին գիշերով կամացուկ մի երգ իր էգին, որ քնած էր ձվերի վրա:

Մտածում էի հինգ երեխաների և խեղճ Սիմոնի մասին, որ հիմա խոնկացնում էր իր անձն կնոջ կողքին:

Ֆրանսերենից թարգմանությունը՝ Էվրիկա Երիցյանի

Արևին

(հատված)

Նվիրվում է Պոլ Առնոյին

Այսքան կարճ կամ երկար կյանքը հաճախ դառնում է անտանելի: Մշտապես նույնանման՝ այն անցնում է՝ հանգելով մահվան: Այն հնարավոր չէ ո՛չ կանգնեցնել, ո՛չ փոխել, ո՛չ էլ հասկանալ: Եվ հաճախ գլուխ բարձրացրած վրդովմունքը մեզ մեր իսկ անզորության առջև է կանգնեցնում: Ինչին էլ որ մենք չհավատանք, ինչի մասին էլ որ չմտածենք, ինչ էլ որ չփորձենք՝ մենք կմահանանք: Եվ թվում է, թե վաղն ենք մահանալու՝ դեռևս ոչինչ չիմանալով, զգվելով այն ամենից, ինչ մենք գիտենք: «Ամենի հավերժ թշվառության, մարդկային անզորության և գործողությունների միօրինակության» զգացումից մենք մեզ ջնջված ենք զգում:

Արթնանում են, քայլում, հենվում պատուհանագոգին: Դիմացը՝ հայրը, մայրը և 4 երեխա նախաճաշում են այնպես, ինչպես կնախաճաշեն վաղը: Ահա երեք տարի է տատիկը դեռ այստեղ է: Նա այլևս այստեղ չէ: Հայրը բավական փոխվել է՝ մեր հարևաններ լինելուց ի վեր: Նա դա չի նկատում. նա գոհ է և երջանիկ է թվում: Հիմար:

Նրանք խոսում են ամուսնությունից, հետո վախճանից, հետո իրենց անազնիվ սպասուհուց: Նրանք անհանգստանում են հազարավոր անօգուտ ու հիմար բաների համար: Հիմարներ:

Իրենց տունը, որտեղ նրանք ապրում են տասնութ տարուց ի վեր, իմ մեջ նողկանք և վրդովմունք է առաջացնում: Դա է կյանքը: Չորս պատ, երկու դուռ, լուսամուտ, մահճակալ, աթոռներ, սեղան, ահա և ամբողջը: Բանտ, բանտ: Բոլոր բնակարանները, որտեղ վաղուց ապրում ենք, վերածվում են բանտի:

Փախչել, հեռանալ: Փախչել ծանոթ վայրերից, մարդկանցից, միևնույն ժամին կրկնվող շարժումներից և հատկապես նույն մտքերից: Երբ հոգնած ես, հոգնած առավոտից երեկո լացելուց, հոգնած մեկ բաժակ ջուր խմելու համար վեր կենալու անզորությունից, հոգնած զայրացնող ընկերների դեմքերը չափից դուրս հաճախ տեսնելուց և հոգնած նողկալի ու դյուրագրգիռ հարևաններից, ծանոթ, միօրինակ բաներից՝ քո տնից, քո փողոցից, քո սպասուհուց, ով պատրաստվում է հարցնել. «Ինչ է պարոնն այսօր ցանկանում ընթրիքին», և որը գնում է այդտեղից ամեն քայլից կախված, ոտնաթաթի զազրելի հարվածից, իր կեղտոտ

շրջագգեստի ծայրերի քանդված թելերից, հոգնած քո չափազանց հավատարիմ շնից, պաստառների անփոփոխ լաքաներից, ճաշացանկի կարգավորումից, նույն անկողնում ննջելուց, յուրաքանչյուր օր կրկնվող ամեն շարժումից, հոգնած ինքդ քեզնից՝ քո ճայնից, անդադար կրկնվող երևույթներից, քո սահմանափակ մտքերի շրջապտույտից, հոգնած հայելում քո իսկ կերպարանքից՝ չսափրված, չսանրված դեմքից. պետք է հեռանալ, մուտք գործել դեպի նոր ու փոփոխվող կյանք:

Ճանապարհորդությունը դռան պես մի բան է, որով դուրս ենք գալիս հայտնի իրականությունից՝ թափանցելու երազ թվացող չուսումնասիրված իրականություն: Կայարան, նավահանգիստ, գնացք, որը սուզում և բաց է թողնում գոլորշու առաջին քուլաները:

Մի մեծ նավ է անցնում ամբարտակների միջով՝ դանդաղ, բայց անհամբերությունից շնչահեղձ է լինում և պատրաստվում փախչել հարավ, դեպի հորիզոն, դեպի նոր երկիր: Ո՛վ կարող է նայել այս ամենին առանց սրտի թրթրո՞ւ, առանց երկարատև ճամփորդության ցանկությունից հոգում առաջացող դողերոցքի: Միշտ երագում են նախըտնրելի երկրի մասին. մեկը՝ Շվեդիայի, մյուսը՝ Հնդկաստանի, այս մեկը՝ Հունաստանի, այն մեկը՝ Ճապոնիայի: Ինձ գրավում են Աֆրիկայի ափերը մի իշխող պահանջի շնորհիվ՝ անհայտ անապատի նկատմամբ տաճած կարոտով, ինչպես մի ծնվող կրքի կանխագգամամբ:

Հեռացա Փարիզից 1881թ. հուլիսի 6-ին: Ցանկանում էի տեսնել այդ արևով լի երկիրը և ամառով լի ավազը:

Անապատի կեսօրը ցիրուցան է անում ծովով մեկ անշարժ և անսահման ավազները, որն ինձ ստիպում է թողնել տիկին Դեշոլիերի գովերգած Սենի ծաղկառատ ափերը և առավոտյան թարմացնող ցնցուղը, կանաչ ծառերի ստվերը՝ անցկացնելու այրող միայնությունը:

*Ֆրանսերենից թարգմանությունը՝
Հռիփսիմե Դայանը*

Մենություն

Մի ճաշկերույթից հետո էր... Չափազանց զվարթ էինք: Ներկաներից մեկը՝ մի հին ընկեր, ինձ ասաց.

– Չէիր ցանկանա քայլել Ելիսեյան դաշտերն ի վեր:

Ու մենք, ահա, մեկնեցինք տերևներով հագիվ զգեստավորված ծառերի տակով՝ հանդարտ քայլերով շարունակելով երկար զբոսանքը: Փարիզյան անորոշ ու տևական աղմուկից բացի ոչ մի ուրիշ ձայն չկար: Մի զովաբեր քամի փչում էր մեր դեմքին, աստղաշղթան ոսկեփողի էր սփռում խավար երկնքում: Իմ ընկերն ասաց.

– Չգիտեմ ինչու՝ գիշերը այստեղ ավելի լավ եմ շնչում, քան ուրիշ որևէ տեղ: Թվում է՝ միտքս այստեղ թևեր է առնում: Երբեմն մի վայրկյան իմ հոգում ապրող լույսերի այս տարատեսակները ստիպում են հավատալ, որ ուր որ է կբացահայտենք իրերի աստվածային գաղտնիքը: Հետո պատուհանը կրկին փակվում է: Վերջ:

Ժամանակ առ ժամանակ մենք տեսնում էինք լայնարձակ ծառուղիներով սահող երկու սովեր, անցնում էինք նստարանի մոտով, որտեղ երկու արարած, իրար կողքի նստած, լոկ մի սև հետք էին կազմում:

Հարևանս շնջաց.

– Իսեղճ մարդիկ, նրանք ինձ ոչ թե հակակրանք, այլ խորին կարեկցանք են ներշնչում: Մարդկային կյանքի խորհրդավորությունների մեջ կա մեկը, ում մեջ ինքս թափանցել եմ. գոյապայքարում մեր մեծագույն տառապանքը գալիս է նրանից, որ մենք հավիտյան միայնակ ենք, և մեր բոլոր ջանքերը, բոլոր գործողությունները մենությունն այդ ցրելու ապարդյուն փորձեր են սուկ: Նստարանին բացօթյա նստած սիրահարները փնտրում են, ինչպես մենք, ինչպես բոլոր արարածները, իրենց մենությանը վերջ դնելու հնար, ոչինչ ավելին, լոկ մի պահ, բայց նրանք եղել են, նրանք կմնան մշտապես միայնակ, մենք ևս:

Ոմանք առավել ուժգին են զգում դա, ուրիշները՝ ավելի թույլ, ահա և ամենը:

Մի որոշ ժամանակ է, ինչ կրում եմ այս անտանելի տառապանքի գիտակցումը, հայտնաբերումը սարսափելի մենության, որում ապրում եմ ես և գիտեմ, որ ոչինչ չի կարող վերջ դնել դրան, լու՛մ ես, ոչինչ: Ինչ էլ փորձենք, ինչ էլ որ անենք, ինչպիսին էլ որ լինի մեր սրտերի թրթիռը, մեր շուրթերի կանչը, մեր ձեռքերի նվաղումը, մենք միշտ միայնակ ենք:

Քեզ այս երեկո զբոսանքի հրավիրեցի, որպեսզի տուն չվերադառնամ, որովհետև հիմա անտանելի տառապում եմ իմ կացարանի մենությունից: Ի՛նչ

օգուտ դրանից, սակայն: Ես խոսում եմ քեզ հետ, դու լսում ես, և մենք երկուսս էլ միայնակ ենք, կողք կողքի, բայց միայնակ: Ինձ հասկանում ես:

«Երանի՜ հոգով աղքատներին»,– ասում է Սուրբ գիրքը: Նրանք կրում են երջանկության պատրանքը: Նրանք... նրանք չեն զգում մեր թշվառ մենությունը, չեն թափառում կյանքում ինձ նման՝ չճանաչելով ոչ մի ուրիշ շփում, բացի ակնթարթային հանդիպումներից, չիմանալով ուրիշ երջանկություն, բացի հասկանալու, տեսնելու, գուշակելու, մեր հավերժական միայնությունից տառապելու գիտակցման եսասեր բավականությունից:

Ինձ մի քիչ խենթ ես կարծում, այնպես չէ՛:

Լսիր ինձ, այն օրից, ինչ զգացել եմ իմ անձի մենությունը, թվում է՝ ամեն օր ավելի ու ավելի խորանում եմ ստորգետնյա մութ մի տարածության մեջ, որի ծայրերը չեմ գտնում, չեմ տեսնում վերջը նրա, և որը գուցե ոչ մի ծայր էլ չունի: Գնում եմ այնտեղ միայնակ, ինքս ինձ հետ, չկա կողքիս ոչ ոք, չկա շուրջս ոչ ոք, նույն մթամած ուղին ինձ հետ անցնող որևէ կենդանի էակ: Ստորերկրյա անդունդն այդ կյանքն է: Երբեմն աղմուկներ, ձայներ, ճիչեր եմ լսում... կուրորեն առաջանում եմ դեպի մշուշոտ աղաղակներն այդ: Բայց ստույգ չգիտեմ՝ որտեղից են գալիս դրանք, երբեք ոչ մեկին չեմ հանդիպում մթության մեջ, որ պարուրել է ինձ, չեմ գտնում երբեք ուրիշ ոչ մի ձեռք: Հասկանում ես:

Երբեմն եղել են մարդիկ, որոնք գուշակել են տառապանքն այդ անգութ:

Մուսան բացականչել է.

Ո՛վ է գալիս: Ո՛վ է կանչում...Ոչ ոք...

Միայնակ եմ... Ժամն է հնչում

Օ,՛ մենություն... թշվառություն...

... ինչպես իմ մեջ: Նա պոետ էր, կյանքն էր ցնում ուրուներով, երազներով: Երբեք իրականում նա մենակ չի եղել: Ես... ես միայնակ եմ:

Գյուստավ Ֆլոբերը՝ այս աշխարհի մեծագույն դժբախտներից մեկը, քանզի եղել է մեկն ամենամեծ պայծառատեսներից, նա չէր արդյոք, որ գրում էր մի ընկերուհու այս հուսահատ տողը. «Մենք մի անապատում ենք: Ոչ ոք չի հասկանում ոչ մեկին»:

Ո՛չ, ոչ ոք ոչ մեկին չի հասկանում՝ ինչ էլ մտածեն, ինչ էլ ասեն, ինչքան էլ փորձեն: Երկիրն արդյոք գիտի, թե ինչ է կատարվում աստղերի հետ, նրանց հետ, որոնք, ահա՛, իբրև հրահատիկներ նետված են տարածությունից դուրս, այնքան հեռու, որ մենք նկատում ենք լոկ պայծառությունը մի քանիսի, մինչ մյուսների անհաշվելի բանակը կորցված է անսահմանության մեջ, այնքան մոտիկ, որ գուցե կազմում են մի ամբողջություն, ինչպես մոլեկուլները մարմնի:

Էհ, մարդը չգիտի, թե ինչ է կատարվում մեկ ուրիշի մեջ անդադար: Մենք առավել հեռու ենք միմյանցից, քան այս աստղերը, ավելի մեկուսի հասկապես, որովհետև անմեկնելի է միտքը:

Գիտեն ավելի սարսափելի մի բան, քան մարդկային այս արարածների հաստատուն հպումն է, որ բացահայտել անկարող ենք: Սիրում ենք միմյանց այնպես, ասես շղթայված լինենք, իրար շատ մոտ՝ միմյանց պարզված ձեռքերով, առանց միատարրվելու կարողության: Միաձույլ դառնալու մի տանջահարույց կարիք տիրում է մեզ, բայց մեր բոլոր ջանքերն անպտուղ են մնում, անօգուտ՝ մեր թափառումները, խոստովանանքը մեր՝ ապարդյուն, անկարող՝ մեր նվաղումը, իզուր՝ փաղաքշանքները: Երբ ցանկանում ենք միատարրվել, միմյանց նկատմամբ ձգտումները գեթ ավելի են հեռացնում մեզ միմյանցից:

Ես ինձ երբեք ավելի միայնակ չեմ զգում, քան այնժամ, երբ նվիրաբերում եմ սիրտս մի ընկերոջ, քանզի այդժամ ավելի լավ եմ հասկանում անհաղթահարելի խոչընդոտը: Նա այստեղ է՝ այդ մարդը, ես տեսնում եմ նրա պայծառ աչքերը՝ ուղղված ինձ, բայց ընդհանրապես չգիտեմ դրանց հետևում թաքնված նրա հոգին: Նա լսում է ինձ: Ինչ է մտածում: Այո, ինչ: Չեմ հասկանում այդ տառապանքը: Գուցե ասում է ինձ կամ արհամարհում կամ ծաղրում գուցե: Նա մտածում է իմ ասածների մասին, դատում է ինձ, հեզնում, դատապարտում, ինձ փոքրոգի կամ հիմար կարծում: Ինչպե՞ս իմանալ՝ ինչ է մտածում: Ինչպե՞ս իմանալ՝ սիրում է նա ինձ այնպես, ինչպես ես եմ սիրում, և ինչ է պտտվում այդ փոքրիկ, կլորիկ գլխում: Ինչպիսի՞ առեղծված, մարդկային մի արարածի անձանոթ միտքը, դարանակալ ու ազատատենչ միտքը, որ չենք կարող ո՛չ ճանաչել, ո՛չ կառավարել, ո՛չ իշխել, ո՛չ հաղթել:

Իսկ ես, փափագում եմ տրվել անմնացորդ, բացել հոգուս դռները բոլոր, բայց նվիրվել այլևս չեմ կարողանում: Ես պահպանում եմ իմ ներսում՝ հոգուս խորքում, իմ «Ես»-ի գաղտնարանը, ուր ոչ ոք չի թափանցում: Ոչ ոք չի կամենում այն բացահայտել, մտնել այնտեղ, որովհետև ոչ ոք նման չէ ինձ, որովհետև ոչ ոք չի հասկանում ոչ մեկին: Գոնե հիմա՝ այս պահին, ինձ հասկանում ես դու: Ո՛չ, դու ինձ խենթ ես կարծում, դու զննում ես ինձ, հեռու պահում քեզ ինձանից: Ինքդ քեզ հարցնում ես. «Ինչ է կատարվում նրա հետ այսօր»: Բայց թե մի օր կարողանաս վերջապես հասկանալ, գուշակել իմ սարսափազդու ու անպտուղ տառապանքը, արի՛ ինձ ասելու՝ «Ես քեզ հասկացա», և դու գուցե մի պահ ինձ երջանկացնես:

Կանայք են, որ ամենից ավելի ստիպում են ինձ կրկին նկատել իմ մենությունը: Թշվառություն... Ինչքան եմ տառապել նրանց պատճառով, որովհետև

հաճախ են տվել ինձ միայնակ չլինելու պատրանքը, ավելի հաճախ, քան տղա-մարդիկ:

Երբ թափանցում ենք Սիրո աշխարհը, թվում է՝ ազատագրվում ենք: Գեր-մարդկային մի երջանկություն պարուրում է մեզ: Գիտե՞ս՝ ինչու: Գիտե՞ս՝ որտեղից է գալիս անսահման երջանկության այդ զգացումը: Դա միայն այն պատճառով է, որ երևակայում ենք մեզ, թե միայնակ չենք այլևս: Էությանդ մեկուսացումն ու լքումն ավարտված են թվում: Ինչպիսի՞ սխալմունք: Այդ հավերժական սիրո կարիքով, որ կրծում է մեր մենակյաց հոգին, կինը Երազի ամենամեծ խաբկանքն է՝ ավելի ևս տառապյալ, քան գուցե մենք:

Դու գիտես երկարամազ, հմայագեղ, մեզ խենթության հասցնող այդ արարածի հետ դեմ դիմաց անցկացրած հիացիկ ժամերը: Ինչ մոլություն է պարուրում մեր հոգուն: Ինչ պատրանք է տիրում մեզ:

Ես և նա. թվում է՝ ուր որ է մի ամբողջություն՝ն պիտի կազմենք: Բայց այդ «ուր որ է»-ն երբեք վրա չի հասնում, և շաբաթների սպասումից, հուսադրումից ու խաբուսիկ երջանկությունից հետո մի օր հանկարծակի ինձ գտնում եմ, ավելի քան երբևէ, միայնակ:

Ամեն համբույրից, նվաղումից հետո մեկուսացումն ահագնանում է: Ու որքան վշտաբեր և անտանելի է այն:

Մի բանաստեղծ՝ Մ. Սուլլի Պրուդոմը չէր գրել արդյոք.

Փաղաքշանքները անհանգիստ փոխադրամիջոցներ են սուկ,

Անապահով սիրո անպտուղ ջանքեր, որ փորձարկում են

Հոգիների անհնար միաձուլումը մարմինների միջոցով...

Հետո... Մնաս բարով: Ահա և վերջ: Հազիվ ենք կարողանում ճանաչել նույն մարմնում այն կնոջը, որ կյանքի մի ինչ-որ պահի ամեն ինչ էր մեզ համար, և որի խիստ անձնային ու չնչին միտքն անգամ մենք չենք ճանաչել անկասկած:

Նույնիսկ այն պահերին, երբ թվում էր, թե մարմինների խորհրդավոր համաձայնության, բոլոր իղծերի և ներշնչանքների կատարյալ միաձուլման մեջ, իջել էի մինչև խորքը նրա հոգու, մի բառ, մի չնչին բառ երբեմն վեր էր հանում թյուրիմացությունը մեր, ցույց տալիս մեր մեջ գոյություն ունեցող սև խոռոչը, ինչպես լույսը գիշերվա մեջ:

Եվ, այսուհանդերձ, կամ աշխարհում ավելի գեղեցիկ մի բան, քան անցկացնել երեկոն մի կնոջ հետ, ում սիրում ենք, անխոս, կատարելապես երջանիկ միայն նրա ներկայության փոքրիկ մտքից անգամ: Չհարցնենք այլևս, քանզի երկու արարած երբեք չեն կազմում մի մարմին ու մի հոգի:

Ինչ վերաբերում է ինձ, հիմա ես փակել եմ հոգիս: Չեմ ասում այլևս ոչ մեկին,

թե ինչ եմ կարծում, ինչ եմ մտածում, ինչ եմ սիրում: Ինձ դատապարտված համարելով անդառնալի մենության՝ ես նայում եմ իրերին՝ առանց առաջադրելու կարծիքս: Ինչի՞ն եմ պետք կարծիքներ, վեճեր, հավատներ: Ոչինչ չկարողանալով կիսել որևէ մեկի հետ՝ հիասթափված եմ ամեն ինչից: Իմ անտես միտքը դառնում է անհասանելի բոլորին: Ես միօրինակ պատասխաններ ունեմ ամենօրյա հարցադրումներին և մի ժպիտ, որ ասում է «այո», երբ ես անգամ ճիգ չեմ գործադրում խոսելու: Հասկանու՞մ ես ինձ:

Մենք բարձրացել էինք Էտուալի Հաղթական կամարի պողոտան, հետո կրկին իջել մինչև Կոնկորդի հրապարակ, քանզի նա արտաբերում էր այս ամենը դանդաղորեն՝ ավելացնելով էլի շատ ու շատ բաներ, որ արդեն չեմ հիշում:

Նա կանգ առավ հանկարծակի և, մեկնելով ձեռքը Փարիզի քարահարթակին կանգնեցված գրանիտե սյունանման բարձրիկ կոթողի կողմը, որ կորցնում էր աստղերի մեջ իր երկար եգիպտական կերպարանքը, մի հուշարձան, որ կրում էր իր երկրի պատմության սյունին տարօրինակ նշանները, բացականչեց.

-Ահա, մենք ամենքս նման ենք այս քարին:

Հետո նա լքեց ինձ՝ առանց մի բառ ավելացնելու:

Հիվանդ էր նա արդյոք, խենթ, թե՛ իմաստուն: Դեռևս չգիտեմ: Երբեմն ինձ թվում է՝ նա իրավացի էր, երբեմն էլ՝ որ խելքը թոցրել էր:

Թարգմանությունը ֆրանսերենից՝

Լուսինե Մուսախանյանի

Չղումներ

1. Dumesnil, R. and Turnell, M. (2018): Գի դը Մոպասան | Ֆրանսիացի գրող: Բրիտանիկա հանրագիտարան: Հասանելի է՝ britannica.com (առցանց):
2. Bbc.co.uk (2000): Հիշում ենք Maupassant-ին | Արվեստ և ժամանց | BBC համաշխարհային ծառայություն, (առցանց) Հասանելի է՝ bbc.co.uk:
3. Kuiper, K. (1995): Merriam-Webster's գրականության հանրագիտարան, Սփրինգֆիլդ, զանգված. Merriam-Webster, էջ 739:
4. Լիցեյ Պիեռ Կորնեյ Ռուան (2018): Լիցեյ Պիեռ Կորնեյ դե Ռուան - Ռուանի լիցեյ Կորնեյ (առցանց): Հասանելի է՝ lgcornaille-lyc.spip.ac-rouen.fr
5. Maupassant, G. and Armijo, M. (2007): Դիմակ և այլ ֆանտաստիկ հեքիաթներ, Մադրիդ՝ Էդաֆ:
6. Դուշին, զեսակ-Լուի: La vie erotique de Maupassant, Հրատարակություններ Suger. Փարիզ, 1986 թ.:
7. Մոպասան, Սպասում (Աուդիոգրք) https://www.youtube.com/watch?v=e3d1MWB_TAM